

Opinnäytetyö AMK

Sosiaali-ala

NSOSTK14

2017

Leeni Niittymäki ja Emma Palmunen

LUONTOSUHTEEN VAHVISTAMINEN PIENTEN LASTEN PERHEISSÄ

– Vinkkivihko luontosuhteen kehittämisen tueksi

Leeni Niittymäki ja Emma Palmunen

LUONTOSUHTeen VAHVISTAMINEN PIEN TEN LASTEN PERHEISSÄ

- Vinkkivihko luontosuhteen kehittämisen tueksi

Kehittämishanke toteutettiin päiväkot i Katariinan Vilskeessä vuoden 2016 aikana. Kehittämishankkeen tavoitteena oli lasten ja perheiden luontosuhteen ja osallisuuden vahvistaminen. Kehittämishankkeen kehittämistehtävinä olivat lapsen luontosuhteen kehittäminen, perheiden osallisuuden vahvistaminen sekä perheille erilaisten ideoiden antaminen luonnossa tapahtuvaan ajanviettoon.

Kehittämishankkeessa käytetyt menetelmät olivat kokeileva toiminta ja osallistuva havainnointi. Kehittämishankkeessa selvitettiin kokeilevan toiminnan avulla toimivia menetelmiä perheiden helposti itse toteutettaviksi. Kehittämishankkeen tuotoksena oli perheille tarkoitettu vinkkivihko luontoon.

Kehittämishankeraportti alkaa kehittämishankkeen lähtökohdilla. Sen jälkeen on teoriaperusta, jossa kerrotaan muun muassa ympäristökasvatuksesta, kasvu ympäristöstä ja luontosuhteesta. Sen jälkeen raportissa on kuvaus kehittämishankkeen kulusta sekä pohdinta ja arviointi. Kehittämishanke oli omien arvioiden ja toiminnan jälkeen saadun palautteen mukaan onnistunut.

ASIASANAT:

Luontosuhde, osallisuus, ympäristökasvatus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of social services | Early childhood education

2017 | 40 + 5

Johanna Gadd

Leeni Niittymäki and Emma Palmunen

STRENGTHENING CONTACT WITH NATURE AMONG FAMILIES WITH SMALL CHILDREN

- Some useful advice on how to develop families' contact with nature

The development project was carried out in the day care centre Katariinan Vilske during 2016. The aim of the development project was to strengthen children's and their families' contact with nature. The missions of the development project were: increasing children's contact with nature, increasing families' involvement and offering them different ideas on how to spend time in nature.

The methods used in the development project were experimental activity and active observation. Experimental activities were used to find useful methods for families to be put into practice with ease. The outcome of the project was a booklet containing tips on what to do in nature.

First, the report of the development project focuses on the basis of the project. Second, the theoretical part concentrates, among other things, on environmental education, children's growing environment and their contact with nature. Finally, the report describes the realization of the project, followed by discussion and evaluation. According to our own estimates and the received feedback after the activities, the developing project proved successful.

KEYWORDS:

Contact with nature, involvement, environmental education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Kehittämishankkeen tausta	8
2.2 Kehittämishanke ja sen tavoite	9
2.3 Toimintaympäristö	9
3 YMPÄRISTÖKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	11
3.1 Ympäristökasvatus	11
3.2 Kestävä kehitys	12
3.3 Toimintamallit	13
4 KASVUYMPÄRISTÖ JA LUONTOSUHDE	18
4.1 Kasvu ympäristö	18
4.2 Osallisuus	19
4.3 Luontosuhde	21
5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	26
5.1 Kehittämishankkeen aloittaminen ja suunnittelu	26
5.2 Kehittämisen- ja tiedonhankintamenetelmät	28
5.3 Kehittämishankkeen kulku ja toiminnan toteuttaminen	28
6 ARVIOINTI JA POHDINTA	35
6.1 Työskentelyn ja vinkkivihon arviointi	35
6.2 Vinkkivihon hyödynnettävyys ja käyttömahdollisuudet	36
6.3 Ammatillinen kasvu ja pohdinta	37
LÄHTEET	39

LIITTEET

Liite 1. Kuvauslupa
Liite 2. Vinkkivihko

KUVAT

Kuva 1. Ympäristökasvatuksen tavoitteet.	13
Kuva 2. Palmerin puumalli.	14
Kuva 3. Koskisen osallistuvan ympäristökasvatuksen malli.	16
Kuva 4. Kesyp-malli.	17
Kuva 5. Osallisuuden tikapuut.	21

TAULUKKO

Taulukko 1. Kehittämishankkeen aikataulu.	34
---	----

1 JOHDANTO

Saimme kehittämishankkeen toimeksiannon päiväkotikattoriinan Vilskeeltä huhtikuussa 2016 ja hanke saatiin päätökseen huhtikuussa 2017. Kehittämishanke tilattiin lasten ja perheiden luontosuhteen ja osallisuuden vahvistamiseksi. Tavoitteena oli lapsen luontosuhteen kehittäminen, perheiden osallisuuden vahvistaminen sekä perheille erilaisten ideoiden antaminen luonnossa tapahtuvaan ajanviettoon. Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto tutkimukselle. Sen tavoitteena on ammatillisten teorioiden yhdistäminen tutkimukselliseen asenteeseen ja järjestelmällisen ja pitkäjänteisen prosessin läpivieminen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9-10.)

Kehittämishankkeessa käytetyt menetelmät olivat kokeileva toiminta ja osallistuva havainnointi. Kehittämishankkeessa selvitettiin kokeilevan toiminnan avulla toimivia menetelmiä perheiden helposti itse toteutettaviksi. Kehittämishankkeen tuotoksena oli perheille tarkoitettu vinkkivihko luontoon lähtemisen ja siellä toimimisen tueksi.

Kehittämishankkeen tuotoksen tarkoituksena on saada vanhemmat mukaan lasten ympäristökasvatukseen ja tarjota koko perheelle mahdollisuus luoda luontosuhde merkityksellisten kokemusten kautta luonnossa oman perheen parissa. Jos lapsi saa kokea osallisuutta ja voimaantumista luonnossa, hän oppii vastuuta joka kantaa aikuisuuden päätöksiin ja ratkaisuihin asti. Luonto oppimisympäristönä liittyy lapsen kasvuun ja kehitykseen ympäristökasvatuksen, yhteisöllisyyden ja kestävän kehityksen ulottuvuuden. (Parikka-Nihti 2011, 55.)

Tavoitteenamme oli saada lopputuotokseemme mahdollisimman paljon erilaisia keinoja, menetelmiä ja käytännön vinkkejä, joilla lapset saisivat mahdollisimman paljon iloa, elämyksiä ja opettavaisia kokemuksia luonnosta yhdessä vanhempiensa kanssa. Vinkkivihko perustuu siis yksinkertaiseen ja kivaan perheen yhteiseen tekemiseen luonnossa ilman monimutkaista teoriapohjustusta.

Kehittämishankeraportin luvussa kaksi esitellään kehittämishankkeen lähtökohdat. Kolmannessa ja neljännessä luvussa on kooste teoriaperustaa, jossa kerrotaan muun muassa ympäristökasvatuksesta, kasvuympäristöstä ja luontosuhteesta. Näiden jälkeen raportin luvussa viisi on kuvaus kehittämishankkeen kulusta. Luvussa kuusi on pohdinta ja arviointi. Kehittämishanke oli mielenkiintoinen, antoisa ja opettavainen prosessi. Se kehitti ammatillista kasvua ja antoi uuden näkökulman varhaiskasvattajan

työhön. Omien arvioiden ja toiminnan jälkeen saadun palautteen mukaan kehittämissanke oli onnistunut. Toivomme, että kehittämishankkeen tuotosta tullaan hyödyntämään lasten ja heidän perheiden luontosuhteen kehittämisessä.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämishankkeen tausta

Valitsimme monista eri vaihtoehdoista opinnäytetyömme aiheeksi luontokasvatuksen, sillä koimme molemmat tämän aihepiirin itsellemme tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi. Luontokasvatus on mielestämme tärkeä osa pienten lasten tervettä kasvua ja kehitystä ja aihe on lisäksi ajankohtainen. Saimme kehittämishankkeen toimeksiannon päiväkotikategoriinan Vilskeestä keväällä 2016, ja sen aiheena oli Luontokasvatus ja tutkiminen pienten lasten arjessa. Opinnäytetyön aiheeksi kannattaa valita sellainen, joka kiinnostaa kirjoittajaa ja josta olisi myös kokemusta. Aiheen tulee olla kiinnostava myös siksi, jotta se innostaa ja motivoi opiskelijaa. (Kananen 2010, 13.) Opinnäytetyön tulisi olla käytännönläheinen, työelämälähtöinen ja riittävästi alan tietojen ja taitojen osaamista osoittava (Vilkka & Airaksinen 2003, 10).

Toimeksiannon taustalla oli päiväkodin perustajien mukaan intohimo luontoon ja lasten luontokasvatukseen. Päiväkodin johtajan mukaan tilatun kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää lasten luontosuhdetta. Pohdimme kaikki yhdessä, minkä ikäisille lapsille kehittämishanke tehtäisiin ja päädyimme lopulta kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmään. Johtaja ehdotti samalla, että tuotoksena voisi olla eräänlainen vihkonen perheitä varten. Toimeksi annetun opinnäytetyön avulla voi luoda suhteita työelämään sekä päästä harjoittelemaan omia työelämän kehittämistaitoja sekä innovatiivisuutta. Työelämästä tullut opinnäytetyöaihe tukee lisäksi opiskelijan ammatillista kasvua ja siinä pääsee myös peilaamaan omia tietoja ja taitoja työelämän sen hetkisiin tarpeisiin. (Vilkka & Airaksinen 2003, 16-17.)

Yhteistyökumppanimme kanssa käytyjen keskustelujen ja omien pohdintojemme jälkeen meille muodostui yhteinen ajatus siitä, että kehittämishankkeen tuotoksena olisi pienten lasten perheille suunnattu vinkkivihko. Vihko tulisi sisältämään erilaisia menetelmiä ja käytännön vinkkejä luonnossa liikkumiseen, toimimiseen ja oleskeluun lasten kanssa. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee toiminnan järjestämistä, käytännön opastamista ja toiminnan ohjeistamista. Toteutustapa voi olla alasta ja kohderyhmästä riippuen esimerkiksi kirja, vihko, kansio tai opas ja tärkeää on, että siinä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9.)

2.2 Kehittämishanke ja sen tavoite

Kehittämishankkeemme kehittämistehtävinä ovat lapsen luontosuhteen kehittäminen, perheiden osallisuuden vahvistaminen sekä perheille erilaisten ideoiden antaminen luonnossa tapahtuvaan ajanviettoon. Selvitimme kehittämishankkeessa kokeilevan toiminnan kautta luonnossa toimivia ja helposti toteutettavia menetelmiä perheiden, ja etenkin pienten lasten vanhempien käyttöön. Kokeilevaa toimintaa toteutettiin syksyn 2016 ajan päiväkotikarttiin Vilskeessä ja sitä ympäröivässä luonnossa kolmevuotiaiden lasten kanssa.

Työyhteisön kehittäminen on tänä päivänä yhä useammin projektimuotoista (Hautala ym. 2012, 6). Projekti on tietyn aikaa kestävä tavoitteellinen prosessi. Se voi tähdätä kertaluonteiseen tulokseen tai olla osa isommasta hankkeesta. Projektin kulmakiviä ovat yhteiset pelisäännöt, etukäteen määritelty työskentelytapa sekä realistinen aikataulus. (Vilkka & Airaksinen 2003, 48.)

Kehittämishankkeen tavoitteena on antaa perheille vinkkejä siitä, mitä luonnossa voi tehdä pienten lasten kanssa. Tavoitteena on kehittämishankkeen tuotoksen eli vinkkivihon avulla lisätä perheiden luonnossa liikkumista ja osallistaa vanhempia lasten luontokasvatukseen ja täten tarjota koko perheelle yhteisiä kokemuksia ja mahdollisuuden hyvän luontosuhteen vahvistamiseen yhdessä koko perheenä. Toiminnallisiin opinnäytetöihin kuuluu raportin lisäksi kirjallinen tuotos eli produkti. Tuotoksen ominaisuudet ovat erilaiset kuin opinnäytetyöraportin; tuotoksen teksti puhuttelee sen kohderyhmää eli käyttäjiä, kun taas raportissa eli itse opinnäytetyössä selvitetään oppimista ja prosessia. (Vilkka & Airaksinen 2003, 65.)

2.3 Toimintaympäristö

Päiväkotikarttiin Vilskeessä on seitsemän lapsiryhmää, kuusi lastentarhanopettajaa, 13 lastenhoitajaa ja lisäksi yksi toimintaterapeutti. Päiväkotikartti on jaettu kahteen rakennukseen. Vilske-päiväkotikartti toimii Jagellonicankadun vanhassa päivähoitoyksikössä sekä vastapäisessä Ispoisten kartanossa, joka on remontoitu lasten tarpeisiin. Jagellonicankadun päiväkodissa toimii pienten oma Pikku-Vilske, ja Kartano on isommille lapsille. Toteutimme kehittämishankkeen ja syventävän harjoittelumme Vilskeen Kartanon puolella. Vilskeen toimintaympäristöön kuuluu myös vahvasti päiväkotia ympäröivät

luonnonalueet, jossa vietetään suhteellisen paljon aikaa. (Vilske 2017) Päiväkodissa lapsen fyysinen toimintaympäristö koostuu päivähoitorakennuksesta ja sen pihasta. Lapsen hyvinvointiin ja käyttäytymiseen päiväkodissa vaikuttavat huonekoot, valaistus ja lämpötila sekä sisustuksen materiaalit ja värit. (Koivunen 2013, 179.)

Kartano sijaitsee Katariinanlaaksossa rinnetontilla. Päiväkotia ympäröivässä luonnossa on paljon maaston korkeuseroja ja sen takia paljon erilaista kasvillisuutta ja luonnonainesta. Lähellä on paljon metsää, peltoaukeaa, merenrantaa, kallioisia rinteitä ja mäkiä sekä Katariinan luonnonsuojelualue. Alueella on kalliokohouma jyrkkine rinteineen, joista ne lopulta sulautuvat reheviin Rauvolanlahden rantaniittyihin. (Katariinanlaakson luontokohde 2017)

3 YMPÄRISTÖKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Ympäristökasvatus

Pienten lasten ympäristökasvatuksen ydin on kasvu kokonaisvaltaiseen ympäristö vastuulliseen elämäntapaan (Palmer 1998, Raittilan 2012, 208 mukaan). Ympäristökasvatuksen voi lyhyesti määritellä arvokasvatukseksi. Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa on jäänyt myös Suomessa muun maailman tavoin liian vähälle huomiolle, ottaen huomioon, että tiedetään, miten tärkeä rooli varhaislapsuudella on myöhemmässä elämässä. (Davis 2009; Pramling Samuelsson & Kaga 2008, Raittilan 2012, 208 mukaan).

Ympäristökasvatuksen yhtenä tavoitteena on ymmärtää ympäristön henkilökohtainen merkitys. Jos ympäristöä tarkastellaan vain luonnontieteellisesti ja henkilökohtainen suhde unohtuu, voi tuloksena olla välinpitämättömyys ja vieraantuminen luonnosta. (Chawla & Flanders Cushing 2007, Parikka-Nihti & Suomelan 2014, 18 mukaan.)

Pienten lasten ympäristökasvatuksen yleisenä tavoitteena on antaa lapselle edellytyksiä toimia yhteiskunnassa ympäristötietoisena kansalaisena. Tähän pyritään arkisilla keinoilla lapsen jokapäiväisessä elämässä. Ympäristökasvatukseen kuuluu luontokasvatuksen ohella kestävään kehitykseen kasvatus, kaupunkiympäristöihin liittyvä tieto ja elämäntapojen pohdinnat. (Davis 2009; Pramling Samuelsson & Kaga 2008, Raittilan 2012, 208-209 mukaan.)

Nykyään, kun luonnonympäristöissä ei käydä enää niin usein, harva ymmärtää, kuinka palauttavaa se voi olla. Luonto on nimittäin hyödyksi myös sivistykselle. Jo Aristoteles uskoi, että ulkoilmassa kävely selkeyttää mielen. Luonnon ympäristöt tekevät meistä luovempia, empaattisempia sekä valmiimpia yhteyteen toistemme ja maailman kanssa. (Williams 2017,13.)

Ympäristökasvatuksen toimintatapojen tavoitteena on herätellä ympäristöherkkyyttä, oppia tuntemaan ympäristöä ja ymmärtää omien kulutusvalintojensa vaikutus. Ympäristökasvatuksessa ohjaajan tulisi luoda miellyttävä ja rohkaiseva ympäristö oppimiseen ja käyttää harjoituksia, joissa tehdään itse ja opitaan tunteella. Ohjaajan tulisi myös pitää itsensä sivuosassa ja antaa oppijoiden ja ympäristön olla pääosassa. (van Matre 1990, Nordströmin 2004, 116 mukaan.)

Ympäristökasvatuksessa, kuten missä tahansa oppimisessa, on tärkeää kehittää oppimisympäristö sellaiseksi, että se tukee oppimista mahdollistamalla kaikkien aistien käytön ja tutkivan oppimisen. Ympäristöstä oppiminen on tutkimusprosessi, josta syntyy tietoa ja joka kannustaa lapsia osallistumiseen ja ympäristövastuullisuuteen. Jos lapsi kokee omat eettiset yhteiskunnalliset ja käytännölliset valintansa merkityksellisiksi, hän rohkaistuu kestävän kehityksen edistäjäksi. (Houtsonen 2004, 194.)

3.2 Kestävä kehitys

Varhaislapsuus on suotuisinta aikaa elämäntapojen ja arvojen muotoutumiselle. Tällöin rakentuvat suhde ympäristöön ja omaksutaan myös kestävän kehityksen tiedot, taidot ja arvot. (Kasvu 1.2016.) Kestävän kehityksen kasvatuksella tavoitellaan maailmanlaajuisia ymmärrystä asuinkelpoisesta maapallosta, jossa kaikella on vaikutus planeettamme elinkelpoiseen säilymiseen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 21.)

Kestävä kehitys on jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta. Sen tavoitteena on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville mahdollisuudet hyvään elämiseen maapallolla. Kestävän kehityksen määritelmään kuuluu ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. (Ympäristöministeriö 2016)

Ekologiseen kestävyys pyritään säilyttämällä biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemien toimivuus. Ihmisen taloudellinen ja aineellinen toiminta pitää sopeuttaa luonnon kestokykyyn. Taloudellinen kestävyys tähtää kansallisen hyvinvoinnin lisäämiseen. Kestävään talouteen kuuluu tasapainoinen kasvu, joka ei perustu velkaantumiseen. Sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyys haasteita ovat väestönkasvu, köyhyys, ruoka-huolto, tasa-arvo, terveydenhuolto ja koulutuksen järjestäminen. Sosiaalisen kehityksen tavoitteena on taata hyvinvoinnin edellytykset sukupolvelta toiselle. (Ympäristöministeriö 2016)

Kestävän kehityksen kasvatuksella ja ympäristökasvatuksella on merkitystä kaikkien hyvinvoinnille. Meidän on yhdessä huolehdittava siitä, että perustarpeet, kuten puhdas ilma, ravinto ja vesi, säilyvät tulevaisuudessakin. Yksittäiset ihmiset voivat vaikuttaa siihen omalta osaltaan, ja aikuiset toimivat mallina lapsille näyttämällä erilaisia käytäntöjä ja malleja sekä aitoa sitoutumista toimintaan. Myös turvallisuuskasvatus on osa kestävän kehityksen- ja ympäristökasvatusta, sillä lähiympäristön tunteminen sekä siitä ja siellä asuvista ihmisistä välittäminen, luo turvallisuuden tunnetta lapsille. Olemme

tiellä kohti kestävämpää tulevaisuutta, kun tuemme lasten hyvinvointia, osallisuutta ja oikeutta saada elämyksiä ja kokemuksia ympäristöstä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 153-155.)

Kuva 1. Ympäristökasvatuksen tavoitteet (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 156).

3.3 Toimintamallit

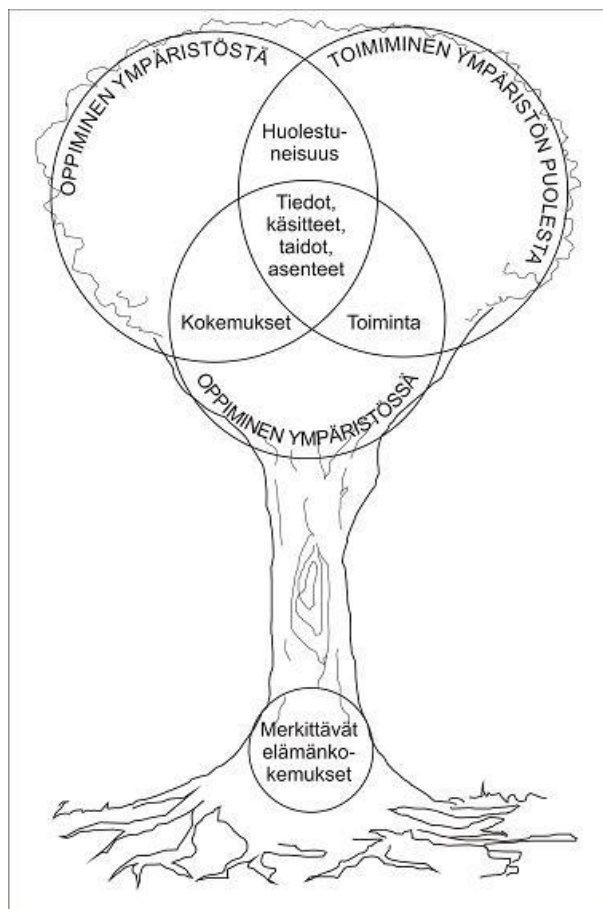
Palmerin puumalli

Palmerin puumalli (Palmer 1998) on ympäristökasvatuksen malli, jonka mukaan koulujen ja päiväkotien ulkopuolella tapahtuva ympäristökasvatus on erityisen tärkeässä roolissa. Ympäristökasvatuksessa on Palmerin mukaan kyse ennen kaikkea henkilökohtaisen merkityksen muodostumisesta ja voimaantumisesta. (Palmer 1998, Cantellin 2004, 68 mukaan.)

Mallissa kaikki kolme ympäristökasvatuksen osa-aluetta eli oppiminen ympäristöstä, toimiminen ympäristön puolesta ja oppiminen ympäristössä ovat yhtä tärkeitä ja toimivat samanaikaisesti. Oppiminen ympäristöstä tuottaa ympäristötietoisuuden lisäänty-

mistä ja sitä kautta kriittistä tietoa ympäristöstä. Ympäristön puolesta toimiminen syntyy huolenpidon, tietoisuuden lisääntymisen ja toiminnan kautta. Oppiminen ympäristössä perustuu toiminnallisuuteen, ja siihen yhdistyy esteettinen painotus. (Cantell & Koskinen 2004, 69.)

Tässä mallissa otetaan oppijan aiempi tietotaso, merkittävät elämäkokemukset ja kehitysvaihe toiminnassa huomioon. Oppiminen pohjautuu Palmerin (1998) mukaan kokemuksellisuuteen ja toiminnallisuuteen. Erityisesti mallissa korostetaan henkilökohtaisia ympäristökokemuksia, ympäristöstä huolehtimista ja toimintaa ympäristön puolesta. (Cantell & Koskinen 2004, 68-69.)

Kuva 2. Palmerin puumalli (Palmer 1998, Cantellin 2004, 68 mukaan).

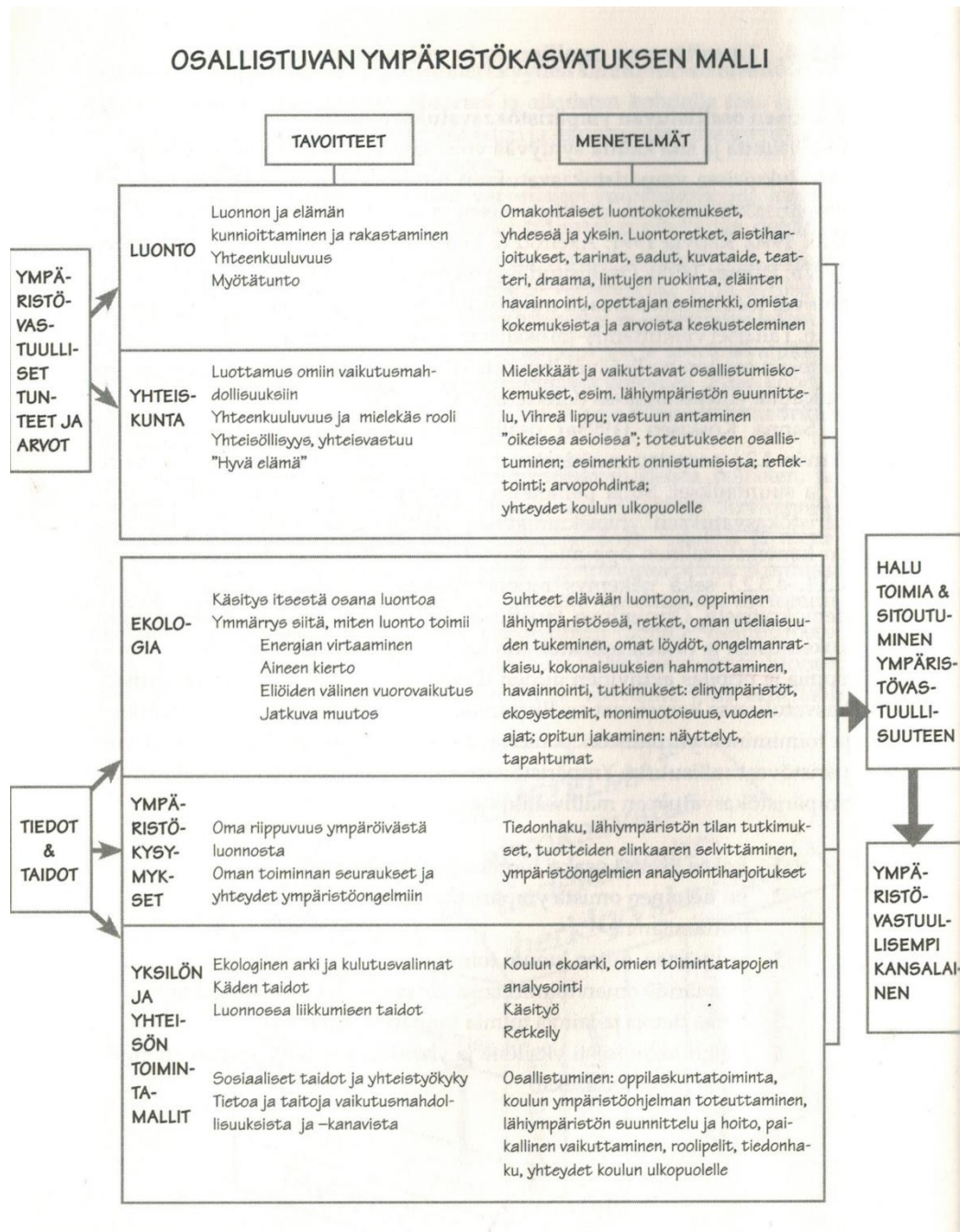
Koskisen osallistuvan ympäristökasvatuksen malli

Koskisen osallistuvan ympäristökasvatuksen mallissa (Koskinen 1999) esitellään osallistuvan ympäristökasvatuksen tavoitteita ja menetelmiä. Keskeisenä tavoitteena mal-

lissa on ympäristövastuullisuuden lisääminen. Mallissa painotetaan ennen kaikkea osallisuutta ja sen kautta syntyvää voimaantumista sekä yhteiskunnallista ulottuvuutta. Siinä oppiminen tapahtuu yhdessä toimimalla, omakohtaisten kokemusten kautta. (Cantell & Koskinen 2004, 65-66.)

Päiväkoti-ikäisille sopivia ikätasoon sovellettavia tavoitteita mallissa ovat esimerkiksi luontoon liittyvät tavoitteet eli luonnon ja elämän kunnioittaminen ja rakastaminen ja yhteenkuuluvuus ja myötätunto, yhteiskuntaan liittyvät tavoitteet eli yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuus. Lisäksi yksilön ja yhteisön toimintamallit eli luonnossa liikkumisen taidot, sosiaaliset taidot, yhteistyökyky ja kädentaidot sekä ekologian tavoitteet eli ymmärrys siitä, miten luonto toimii, ja ympäristökysymysten tavoitteet, eli oman toiminnan seuraukset ovat sopivia päiväkotikäisille. (Cantell & Koskinen 2004, 66.)

Koskisen (1999) mukaan menetelmät, joiden avulla voidaan saavuttaa kyseisiä tavoitteita, ovat muun muassa omakohtaiset luontokokemukset yksin ja yhdessä, luontoretket, tarinat, sadut, kuvataide, käsityöt, eläinten havainnointi, draama, keskustelu, omat löydökset, oman uteliaisuuden tukeminen ja opettajan esimerkki. (Cantell & Koskinen 2004, 66.)

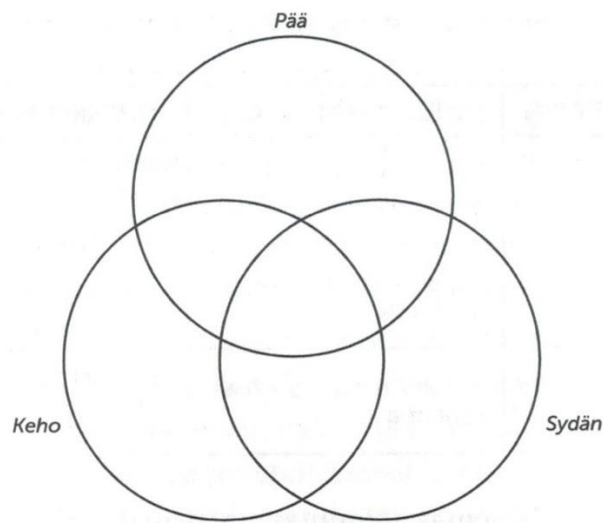

Kuva 3. Koskisen osallistuvan ympäristökasvatuksen malli (Cantell & Koskinen 2004, 66).

Kesyp-malli

Ympäristökasvatuksen tulisi pyrkiä kesyp-mallin mukaiseen lapsen kehon, pään ja sydämen huomioimiseen. Kehollisuus tarkoittaa sekä ympäristöissä että ympäristön hy-

väksi tapahtuvaa toimintaa. Sydän merkitsee tunnepohjaista sitoutumista eli välittää ympäristöstään ja tahtoo huolehtia siitä. Päähän liittyvät ympäristöä koskevat tiedot ja arviointikyky. Sosiaalinen ympäristö voi tukea näitä kaikkia ulottuvuuksia. Innostus ja kiinnostus tukevat halua tietää ja vaikuttaa asioihin. Hyvä kasvu ympäristö antaa mahdollisuuksia käsitellä kokemuksia ja havaintoja ja tukee lapsen kognitiivista kehitystä. Hyvää oloa tuottavat kokemukset ja löytämisen ja keksimisen tunteet vahvistavat positiivista suhdetta ympäristöön. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 28-29.)

Kuva 4. Kesyp-malli (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 29).

4 KASVUYMPÄRISTÖ JA LUONTOSUHDE

4.1 Kasvuympäristö

Lapsille tulisi antaa mahdollisuus kokea ympäristöä kunnioittava ja vaaliva toiminta oikeaksi, hauskaksi, järkeväksi, nautinnolliseksi ja miellyttäväksi eikä rajoittamiseksi, luopumiseksi tai ainoastaan velvollisuudeksi (Nykänen 1992, Raittilan 2012, 210 mukaan). Ympäristö ei ole ainoastaan fyysinen ympäristö, kuten piha ja muu elinympäristömme, vaan ihmiset itse määrittävät ympäristöään ja suhdettaan siihen. Päiväkodin piha on esimerkiksi fyysisen ympäristön lisäksi myös yksilöllisesti tulkittava sekä kulttuurinen ympäristö. Ympäristökasvatukseen liittyvät kysymykset eivät ole vain ulkopuolisen ympäristön tutkimista, vaan myös ympäristön ja ihmisen suhteeseen liittyviä pohdintoja. (Raittila 2012, 210.)

Kaikilla on oma tulkinta siitä, minkälainen piha on ja onko kuralätäkkö esimerkiksi monipuolinen toiminnan lähde vai inhottava sotkeva rapakko. Myös pihalla noudatettavat säännöt määrittävät, millaista on olla lapsi tai aikuinen kyseisessä ympäristössä. Ympäristökasvatukseen liittyvät kysymykset eivät siis ole vain ihmisen ulkopuolella olevan ympäristön tutkimista vaan myös ihmisen ja ympäristön suhteen tutkimista. (Raittila 2012, 210-211.)

Ruotsissa ulko-opetusta (utomhuspedagogik) on tutkittu, ja siellä se on Suomea paljon yleisempää. Lapset oppivat yleensä paremmin metsässä. Lapset sitoutuvat tutkimusten mukaan paremmin ulko-opetukseen. Lapset stressaavat vähemmän ja ovat fyysisesti aktiivisempia kuin sisäopetuksessa. (Lankinen 2016.)

Ulkona pystyy oppimaan käyttämällä koko vartaloaan ja kaikkia aistejaan. Kaikki ovat erilaisia oppijoita, ja ulkona lapset pystyvät paremmin löytämään itselle sopivan tavan oppia. Lapset tekevät ulkona myös parempaa yhteistyötä. (Persson 2009.) Ulko-opetuksella on positiivinen vaikutus lasten terveyteen, ja se kehittää lasten motorisia taitoja ja leikkitaitoja (Jonsson & Werin Sjögren 2010).

Kaikki lapset oppivat tutkimalla. Luonnossa oleskelu auttaa aikuisia, joten sillä on suuri vaikutus lapsiin, joiden aivot yhä kehittyvät. Ulkoilu voisi auttaa todella paljon niitä lapsia, jotka tarvitsevat toisenlaisen oppimisympäristön oppiakseen. Nykylämä on tehnyt lasten keskittymiskyvystä heikon. Lapset järjestetään luokkiin ja urheilujoukkueisiin,

heille annetaan lääkkeitä ja sisätiloista löytyy paljon houkutuksia. Ulkona olemisen akkuja lataava vaikutus hyödyttäisi kaikkia lapsia todella paljon. (Williams 2017, 274.)

Luontosuhdetta ei voi syntyä lapsuudessa, ellei lapsella ole mahdollisuutta viettää aikaa erilaisissa ympäristöissä. Erityisesti luonnonvaraisessa ympäristössä toimimisella on suuri merkitys luontosuhteen kehittymisellä. (Chawla & Flanders Cushing 2007, Parikka-Nihti & Suomelan 2014, 66 mukaan.)

Monet päiväkodit ja yhdistykset ovat tietoisia luontoon lähtemisen vähentymisestä perheiden nykyiireissä ja ovat kehittäneet helpottavia keinoja innostua luonnosta ryhmän kanssa. Esimerkiksi Kaarinan MLL:n paikallisyhdistys järjestää lapsiperheille säännöllisesti metsätreffejä, jotka toimivat vaihtoehtona sisätiloissa toimivalle perhekahvilalle. Metsätreffit mahdollistavat perheille matalan kynnyksen luontoon lähtemiselle ryhmän avulla. Metsätreffit ovat hyvä tapa osallistaa perheitä luontosuhteen kehittämiseen. (Pakarinen 2016.)

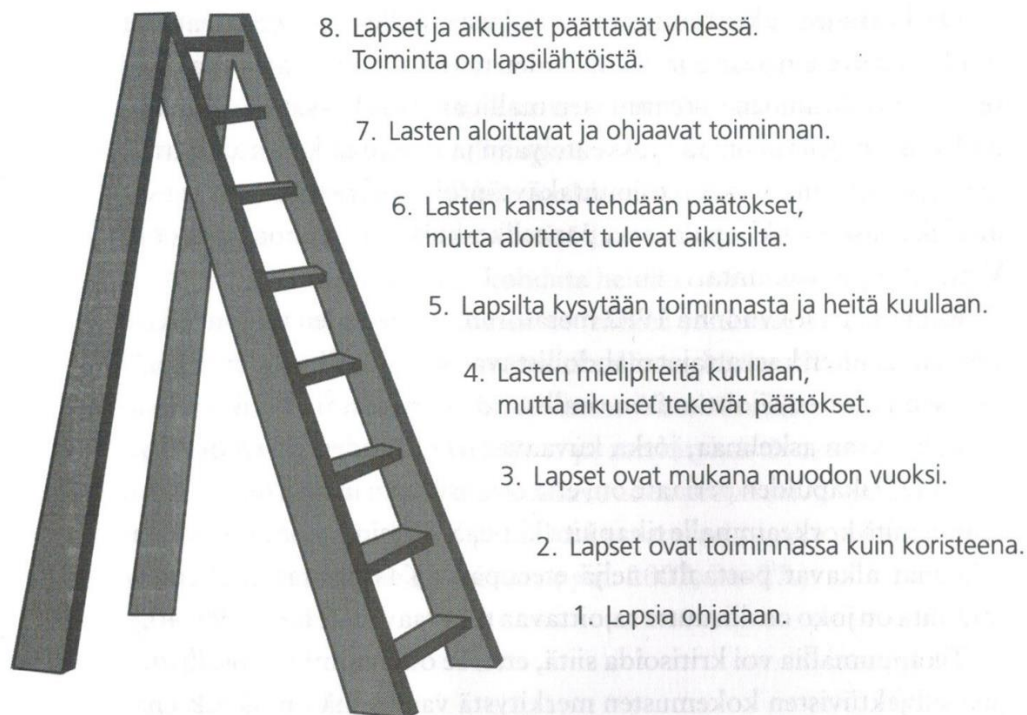
Yhteisöllisyyden perusta lapsuudessa pitäisi rakentaa mahdollisimman varhain. Vaikka yhteisöllisyys onkin tunteisiin pohjautuvaa, siihen liittyy myös tiettyjen taitojen oppiminen, kuten ryhmän ja yhteisön rakentaminen. Näiden taitojen oppimisen perusta rakentuu jo ensimmäisen ryhmän jäsenenä varhaislapsuudessa. Yhteisöllisyys ei ole kuitenkaan mikään yksinkertainen opetettava asia, vaan siihen kasvetaan ja se rakentuu ajan myötä. Positiivisten yhteisöllisyyden kokemusten pohjalta lapset kokevat yhteisöllisyyden kantavaksi voimaksi, jonka eteen he ovat valmiita tekemään töitä. (Koivula 2013, 23-24.)

4.2 Osallisuus

Pienten lasten osallisuus tarkoittaa lapsen oikeutta tulla kohdatuksi ja kuulluksi jokapäiväisissä tilanteissa. Aikuisen tulee nähdä lapsi kokonaisvaltaisesti ja olla kiinnostunut lapsen havainnoista ja kiinnostuksen kohteista. Oikeanlaisia rakenteita luomalla voidaan edistää lapsen osallisuutta. (Parikka-Nihti 2011, 38.) Jos lapset saavat mahdollisuuden huolehtia ympäristöstään, he oppivat myös ottamaan sen paremmin huomioon. Osallisuutta pitää harjoitella, mutta sen kautta lapsi oppii hallitsemaan toiminnan ja ajattelun välineitä. (Parkkinen & Keskinen 2005, Parikka-Nihti 2011, 38 mukaan.)

Kasvatuksessa on kyseessä lapsen ja aikuisen välisestä valtasuhteesta. Sitä määrittävät kulttuurin yleiset käsitykset lapsen asemasta. Jos keskitytään vain lapsen kesken-eräisyyteen, tulee ajatus siitä, että lapsia kasvatetaan vain yhteiskunnan tuleviksi aikuisiksi. Tämä näkemys korostaa pienen lapsen puutteellisuutta, ja sitä esiintyy myös nykyajan opetuksessa. Lapsia tulee pitää aktiivisina toimijoina tässä hetkessä, jotka haavevat omaa tilaansa vuorovaikutuksessa aikuisten kanssa. (Turja 2012, 42.)

Roger Hart (1992) on luonut osallisuuden tikapuut kuvaamaan, miten lasten osallisuus rakentuu ja miten kasvattajat sen mahdollistavat. Tikapuiden kahdeksan askelmaa kuvaavat osallisuuden eri tasoja siten, että mitä korkeammalle tikapuita kiipeää, sitä suurempi lapsen osallisuuden määrä on. Ensimmäisellä portaalla lapset ovat mukana, mutta heitä ohjataan eikä heidän mielipiteitään kysytä. Toisella portaalla lapset osallistuvat, mutta toistavat aikuisten opettamaa asiaa, jota eivät itse täysin ymmärrä. Kolmannella portaalla lapset ovat mukana muodon vuoksi, mutta heillä ei ole välineitä tuoda omia ajatuksiaan esiin. Neljännellä portaalla lasten mielipiteitä kunnioitetaan, mutta aikuiset tekevät kuitenkin päätökset. Viidennellä portaalla lapsia kuullaan ja heiltä kysytään toiminnasta. Kuudennella portaalla aikuiset tekevät aloitteen toimintaan, mutta lapset otetaan mukaan suunnitteluun ja toteutukseen. Seitsemännellä portaalla lapset aloittavat ja toteuttavat toiminnan, ja aikuiset auttavat tarvittaessa. Kahdeksannella portaalla aikuiset ja lapset ovat tasavertaisia toimijoita, he tekevät päätökset yhdessä ja toiminta on lapsilähtöistä. Hartin mallia on kuitenkin kritisoitu siitä, että siinä oletetaan osallisuuden automaattisesti lisääntyvän vaikutusmahdollisuuksien lisääntyessä. (Eskel & Marttila 2013, 79-81.)

Kuva 5. Osallisuuden tikapuut (Hart 1992, Eskelin & Marttilan 2013, 80 mukaan).

4.3 Luontosuhde

Varhaislapsuudessa lapsi on luontaisesti utelias ja kiinnostunut maailmasta, mutta luontosuhde voi syntyä myöhemminkin. Kun lapsi oppii rakastamaan ja arvostamaan luontoa, hän ei halua tuhota sitä aikuisenakaan. Lapset oppivat luonnossa elämän kunnioittamista ja kestävän kehityksen periaatteita. (Salenius & Uusitalo 2016.)

Monimuotoinen ympäristö luonnossa inspiroi lapsia monipuoliseen, mielikuvitukselliseen liikkumiseen. Positiivisilla luontokokemuksilla on suuri merkitys lapsen kehityksen kannalta. Lasta oppimaan auttavat motoriset taidot vahvistuvat luonnossa. Liikkuminen on tärkeää muun muassa lapsen itsetunnolle ja itseilmaisulle. Liikkumisen malli luodaan lapselle kotona: vanhempien tuki ja liikkumiseen kannustava ilmapiiri ovat tärkeitä. Jos liikkuminen ei ole luontevaa eikä kuulu perheen rutiineihin, luonnossa liikkuminen on helppo tapa lisätä liikkumista luonnollisesti ja terveellisesti. (Keisteri-Sipilä 2017, 14-15.)

Leikki-ikäiset lapset ovat luonnossa elementissään. Sen ikäisellä lapsella on luontainen halu seikkailla, kiipeillä, hyppiä ja tutkia ympäristöä. Luonnon värit ja muodot sekä äänimaailma inspiroivat lasten mielikuvitusta. Leikki-ikäiset ovat nopeita oppimaan uusia taitoja ja nauttivat niiden harjoittelusta luonnossa. Pelisäännöt ja asetetut rajat on kuitenkin tärkeä käydä läpi ennen metsään menoa, etteivät lapset lähde innoissaan liian kauas näköpiiristä. (Keisteri-Sipilä 2017, 39-41.)

Lapsilla oli ennen nykyistä enemmän mahdollista liikkua vapaasti luonnossa. Nykyisin joudumme yhä useammin luomaan tietoisesti luontosuhteen, jolle tulevien sukupolvien elämä rakentuu. Luonnon merkityksestä lapsuudessa kertoo myös se, että leikkimuistot liittyvät usein juuri luontoon; tuolloin leikkien yhteydessä oppi samalla luontotuntemusta. Leikkien ohella lapset oppivat tuntemaan luontoa ja heitä voi samalla opettaa säästämään luontoa. Aikuisen pitää itse tuntea luontokohteet voidakseen auttaa lasten luontosuhteen kehittymistä. (Helenius & Lummelahti 2014, 40-41.)

Ennen lasten ympäristö koostui enimmäkseen luonnosta. Nykyään monien lasten ympäristö on kaupungistunut ja lapsilla on yhä vähemmän mahdollisuuksia vapaaseen ulkoleikkiin ja säännöllisiin luontokontakteihin. Lasten leikit ovat siirtyneet enenevässä määrin ulkoa sisälle ja sen seurauksena lasten suora, spontaani yhteys luontoon on vähentynyt. Sen lisäksi, että heikentynyt luontokontakti vaikuttaa negatiivisesti lasten kehitykseen, se vaikuttaa myös luonnonympäristöjen katoamiseen. Säännölliset luontokontaktit ja luonnossa leikkiminen lapsuudessa vaikuttavat positiivisesti ihmisen ympäristöetiikkaan ja haluun suojella luontoa myös aikuisuudessa. (White 2004.)

Luonnossa on myös huolen ja jännityksen aiheita, jotka saattavat estää tai vaikeuttaa perheitä lähtemästä sinne. Perheille tehdyssä lähiluontoa koskevassa kyselyssä (Keisteri-Sipilä 2017) perheiltä kysyttiin, mikä luonnossa pelottaa. Eniten jännitystä aiheuttivat punkit, käärmeet sekä myrkylliset marjat ja kasvit. Myös sairaudet, allergiat, tapaturmat ja sairauskohtaukset aiheuttivat huolta perheissä. Uuteen maastoon eksyminen, ja aikuisen pärjääminen yksin monen lapsen kanssa jännitti myös, varsinkin jos jollain lapsista on erityistarpeita. (Keisteri-Sipilä 2017, 110.)

Psykologiassa on perinteisesti keskitytty tutkimaan yksittäisen ihmisen käyttäytymistä suhteessa toisiin, sekä yksittäisen ihmisen kokemusmaailmaa ja historiaa. Toisinaan on unohdettu se tosiasia, että me ihmiset olemme yhteydessä myös muuhun luontoon ja kuten eläimetkin, biologisia olentoja ja evoluution tulosta. Ympäristöpsykologia on

kuitenkin yksi psykologian osa-alue, joka on jo 1990-luvulta keskittynyt tarkastelemaan ihmisen suhdetta ympäristöönsä. (Valli 2012, 51.)

Ympäristöpsykologia luokitellaan ihmisen sisäiseen kokemukseen eli elämykselliseen puoleen ja ihmisen ulkoiseen toimintaan, eli käyttäytymiseen. Ympäristöpsykologiaa hyödynnetään esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa, sillä ihmisten välisissä kanssakäymisissä tilan ominaisuudet ja rakenne ovat tärkeitä. Ympäristöpsykologian tietämystä ympäristön vaikutuksesta ihmisen kokemusmaailmaan ja käyttäytymiseen voidaan hyödyntää, kun halutaan luoda mahdollisimman miellyttäviä ympäristöjä ihmisille. (Valli 2012, 51-52.)

Ekopsykologia, joka on ympäristöpsykologiaa nuorempi suuntaus, kiinnittää huomiota ihmisen ja ympäristön väliseen suhteeseen. Ekopsykologia, toisin kuin ympäristöpsykologia, mieltää ihmisen osaksi luontoa, eikä sen mukaan ihmisen hyvinvointia voi rajata pelkästään sosiaalisiin suhteisiin tai mielen sisäisiin asioihin. Ihmisen suhteella muuhun luontoon, kuten luonnonympäristöön ja eläimiin, on todistettu olevan voimakas myönteinen vaikutus sekä psyykkiseen hyvinvointiimme, että kehoomme. (Valli 2012, 52-53.)

Suomalaiset ovat muuttaneet kaupunkeihin vasta 60 – 70-luvulla, ja luontoa on nykyäänkin täällä joka puolella. Monet uskovat, että Suomen pärjääminen onnellisuusmitauksissa johtuu siitä, että täällä kaikilla on vapaa pääsy metsiin ja rannikoille. (Williams 2017, 167-168.) Metsä on meille suomalaisille luonnollinen ympäristö. Hoidamme ja suojelemme metsiämme ja nautimme niistä. Metsissä vaeltaessa huomaa niiden olevan erilaisia. On varjoisia kuusikkoja, valoisia männikköjä vaaleanvihreitä koivikkoja sekä useita puulajeja sisältäviä sekametsiä. Metsä toimii suojana kasveille, eläimille ja useille pikkueläimille. Metsät ovat kuin aarreaitoja, niistä voi jatkuvasti löytää jotain uutta ja ihmeellistä, kun kulkee niissä silmät ja korvat auki. (Pitkäranta 2006, 5-7.)

Arkiajattelussa ihmisellä on yleensä tarve erottaa luonto ei-luonnosta sekä ihmisen vaikutus luontoon. Ihmisellä on tarve erotella muuttamatonta ja itse muutettua luontoa, mutta niiden välille on vaikea vetää rajaa. Rajalle muodostuu harmaa vyöhyke, johon luetaan esimerkiksi kotieläimet, pellot, puutarhat ja puistot. Yksi apuväline niiden määrittelyssä on kuitenkin ympäristön tarkastelu jatkumon avulla. Silloin rakenteellinen ajattelu voidaan korvata toiminnallisella tutkiskelulla, jossa ekologinen ja inhimillinen ulottuvuus kietoutuvat toisiinsa. (Willamo 2004, 32-34.)

Luonto on läsnä joka puolella. Kaupunkiympäristössäkään on vettä, maata, ilmaa, kasveja ja lemmikkieläimiä. Luontoa ei voi siis rajata pois kulttuurista. Yhteiskunta käsitetään

sellaisena paikkana, jossa ollaan koko ajan. Monesti ilmaistaan kuitenkin erikseen menevän luontoon, vaikka luonto on yhtälailla kaikkialla läsnä. (Willamo 2004, 34-35.) Luonnon ja ei-luonnon raja on vedettävä harkiten, sillä jos esimerkiksi jotain luontokohdetta, esimerkiksi peltoa, pidetään ei-luontona, saattaa ihmisten tarve suojella sitä heikentyä. (Bowker & Star 1999, Willamon 2004, 36 mukaan.) Lapsille olisi tärkeää opettaa jo päiväkotikäytössä tuntemaan omaa sisäistä luontoaan. Mikäli lapsen mielessä hän on itse osa luontoa ja luonto on osa häntä, hänen on helpompi ottaa omakohtainen vastuu ympäristönsuojelusta tulevaisuudessa. (Willamo 2004, 45.)

Nykyään tiedot luonnosta voivat tulla lapsille enemmän elokuvien ja kirjojen välityksellä, kuin omista kokemuksista. Eläinlajeja esiintyy elokuvissa nykyään vähemmän kuin ennen. Myös koskemattomassa luonnossa tapahtuvat kohtaukset ovat vähentyneet. Myös kirjallisuudessa on havaittavissa samanlainen luontokuvauksen yksipuolistuminen. Animaatioiden ja kirjojen vaikutus luontoasenteisiin ei ole aina välttämättä negatiivinen. Joskus animaatiot aiheuttavat esimerkiksi lapsissa halun tehdä vapaaehtoistyötä luonnonsuojelun parissa. (Pöyliö & Nuortimo 2016.)

Viheralueet ovat tärkeitä virkistysalueita hektisessä kaupunkiympäristössä. Ihmisten onnellisuuden tunne lisääntyy ja stressitaso alenee asuin ympäristön viheralueiden ansiosta enemmän kuin esimerkiksi sosioekonomisen aseman ansiosta. Uusien kaupunkialueiden lisääntyessä tulee kiinnittää huomiota viheralueiden määrään ja laatuun, jotta kaupungit olisivat asuttavampia, kestävämpiä sekä ympäristöä säästävämpiä. (Zottis 2014.)

Ihmiset ovat aina reagoineet voimakkaasti sosiaaliseen ja emotionaaliseen stressiin. Tärkeämpää kuin stressin syy, on kyky toipua siitä. Samalla kun ihmiset ovat kadottaneet yhteyden luontoon, kuten lintujen lauluun ja raittiiseen ilmaan, saatoimme myös menettää stressinsietokyvyn. Luonto toimii lääkkeen tavoin ihmiskehossa. Myönteiset luontokokemukset estävät meitä rypemästä liikaa ongelmisamme. Kielteiset ajatukset vaivaavat vähemmän luonnossa kuin kaupungissa liikkuvia ihmisiä. (Williams 2017, 62 & 65.)

Lähiluontoa koskevassa kyselyssä (Keisteri-Sipilä 2017) selvitettiin, minkälaista hyötyä perheet ovat kokeneet saaneensa lähiluonnossa liikkumisesta. Kyselyssä nousi vahvasti esille lasten uusien asioiden ja taitojen oppiminen. Luonnosta haettiin rentoutumista ja rauhaa, ja siellä oleskelun koettiin lisäävän perheen yhteenkuuluvuuden tunnetta. Luonto koettiin myös kaikille perheenjäsenille mielikuvitusta rikastuttavaksi pai-

kaksi. Luonto koettiin lisäksi raikkaaksi, energiaa antavaksi ja kiireen tunnetta vähentäväksi paikaksi, jonne on helppo mennä ja jossa useat perheet kokivat viihtyvänsä paremmin kuin esimerkiksi leikkipuistossa. (Keisteri-Sipilä 2017, 104-109.)

5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Kehittämishankkeen aloittaminen ja suunnittelu

Kehittämistoiminta on konkreettista toimintaa, joka tähtää jonkin selkeän tavoitteen saavuttamiseksi. Kehittämistoiminnan kohde, laajuus tai lähtökohta, vaihtelevat huomattavasti, mutta usein sillä tarkoitetaan hankeperusteista toimintaa. Hankkeella on asetetut tavoitteet, määrätyt toimintatavat ja arviointiasetelma. (Toikko & Rantanen 2009, 14-15.)

Kehittämishanke alkoi huhtikuussa 2016, kun päiväkotikattori Vilske tilasi Turun ammattikorkeakoululta opinnäytetyön. Kehittämishankkeen suunnittelu alkoi toukokuussa, kun tapasimme yhteistyökumppanimme ensimmäisen kerran ja teimme kirjallisen opinnäytetyösuunnitelman. Kehittämishanke selkiytyi ja suunnitelmasta tuli yksityiskohtaisempi syyskuun alussa 2016, kun tapasimme toisen kerran yhteistyökumppaniamme päiväkotikattori Vilskeessä ennen syventävän harjoittelun ja kokeilevan toiminnan alkua.

Aloitussvaiheeseen sisältyy alustava kehittämistehtävä, toimintaympäristö, mukana olevat toimijat ja heidän käytännön työskentelynsä. Aloitusvaiheessa on käytävä läpi yhteistyökumppanin kanssa kaikki ne asiat, joilla on merkitystä kehittämishankkeen onnistumisessa. (Salonen 2012, 27.) Suunnittelimme yhdessä päiväkodin johtajan kanssa ensimmäisellä tapaamisella vinkkivihon kokeilevan toiminnan aikataulua. Päädyimme siihen, että kokeilevaa toimintaa tehtäisiin koko syys syyskuusta joulukuuhun kerran viikossa, jotta vinkkivihkosta tulisi kattavampi kokonaisuus vuodenajat ja luonnossa käyntikerrat huomioon ottaen ja se olisi helpompi siten koota. Jos olisimme toteuttaneet kokeilevaa toimintaa syventävän harjoittelun aikataulun mukaisesti, olisi vinkkivihon sisällöstä voinut tulla huomattavasti suppeampi. Suunnittelimme vinkkivihon ulkoasua helppolukuiseksi ja visuaalisesti selkeäksi kokonaisuudeksi, jossa olisi sopivissa määrin helposti sisäistettävää tekstiä ja kuvia.

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena on aina jokin tuote, ja siksi opinnäytetyön raportoinnissa täytyy käsitellä tuotoksen saavuttamiseksi käytettyjä keinoja. Oli kyse sitten tapahtuman järjestämisestä tai painotuotteen julkaisemisesta, on niillä yhteistä se, että viestinnällisin ja visuaalisin keinoin koetetaan luoda kokonaisilme, josta tunnistaa tavoitellut päämäärät. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51.)

Ajatuksenamme oli ensitapaamisella rajata opinnäytetyömme kokeileva toiminta koskemaan Vilskeen Kartanon nuorimpia lapsia. Ensimmäisen tapaamisen jälkeen päiväkodin perustajat olivat keskustelleet keskenään aiheesta. He olivat päätyneet siihen lopputulokseen, että saisimme opinnäytetyötä varten parhaimmat tulokset toteuttamalla kokeilevaa toimintaa kolmevuotiaiden lasten kanssa. Heidän ehdotettuaan asiaa meille toisella tapaamiskerralla olimme samaa mieltä asiasta.

Toiminnan suunnittelun lähtökohtana ovat lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet. Suunnitelmallinen dokumentointi, kehittäminen ja arviointi ovat laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksiä. (Opetushallitus 2016, 37.) Aloitimme kokeilevan toiminnan suunnittelun ottamalla huomioon lasten ikätason ja heidän mielenkiintonsa kohteet, toimintaympäristön, ajankohdan sekä omat vahvuutemme ja kiinnostuksen kohteemme. Teimme alustavan viikoittaisen suunnitelman nojaten sisällöllisiin orientaatioalueisiin. Niiden pohjalta oli helppo aloittaa toimintakertojen suunnittelu mahdollisimman monipuolisiksi. Sisällölliset orientaatioalueet toimivat alussa suunnittelun pohjana, jotta pystyisimme rakentamaan vinkkivihon monipuoliseksi lapsen kehityksen kaikki osa-alueet huomioon ottaen. Sisällöllisiä orientaatioita ovat seuraavat: matemaattinen orientaatio, luonnontieteellinen orientaatio, historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio, esteettinen orientaatio, eettinen orientaatio ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio.

Varhaiskasvatussuunnitelman suosituksia on kuitenkin päivitetty ja nykyään ei enää käytetä sisällöllisiä orientaatioita. Käytimme opinnäytetyönprosessin tukena uusinta varhaiskasvatussuunnitelmaa, jossa kuvataan pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä oppimisen alueiden avulla. Oppimisen alueita ovat kielen rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. (Opetushallitus 2016, 39.)

Toiminnan suunnittelu on hyvä aloittaa kartoittamalla lähtötilanne. Suunnitelmassa tulee vastata kysymyksiin mitä tehdään, miten tehdään ja miksi tehdään. On tärkeää kartoittaa kohderyhmä, idean tarpeellisuus, lähdekirjallisuus, tutkimukset ja muut lähteet. Idean rajaaminen ja merkityksen pohtiminen kohderyhmälle on myös tarpeellista. (Vilka & Airaksinen 2003, 26-27.)

5.2 Kehittämis- ja tiedonhankintamenetelmät

Menetelmien valintaa ohjaa ajatus siitä, minkälaista tietoa etsitään ja mistä sitä mahdollisesti saa (Hirsjärvi ym. 2008, 179). Päädyimme valitsemaan kokeilevan toiminnan kehittämishankkeen kehittämismenetelmäksi, koska saisimme siten heti toiminnan aikana tiedon sen toimivuudesta sekä soveltuvuudesta pienille lapsille ja heidän perheilleen.

Kokeilevaan toimintaan kannattaa osallistaa työelämän toimijoita, sillä heillä on paljon hiljaista tietoa, joka on tarpeellista kehittämistyössä. Kokeilevalla toiminnalla kerätään analysoitavia havaintoja. Toiminta aloitetaan alustavien selvitysten jälkeen ja sitä arvioidaan tietyin väliajoin. Tarvittaessa tehdään muutoksia kokeilevaan toimintaan. Kokeileva toiminta on konkreettinen kokeilu, jossa analysointia tärkeämpää on välitön palaute. (Toikko & Rantanen 2009, 99-100.)

Käytimme tiedonhankintamenetelmänä osallistuvaa havainnointia. Valitsimme havainnoinnin, koska se on paras tapa saada ensikäden tietoa lapsiryhmästä ja heidän mielityksistään. Havainnoimalla ryhmää tulee tietoiseksi lasten välisistä sosiaalisista suhteista ja vuorovaikutuksesta. Kun tunnistaa ryhmän käyttäytymisen prosessit, saa käyttökelpoisia keinoja ryhmän toiminnan tukemiseen. Ryhmän havainnoimisella löytää selityksiä lasten käyttäytymiselle. (Koivunen & Lehtinen 2015, 39.)

Kehittämismenetelmiä ovat muun muassa kokeileva toiminta, kokoukset, pienryhmät, arvioinnit ja yhteisökeskustelut. Erilaisilla tiedonhankintamenetelmillä, kuten kyselyillä, haastatteluilla ja havainnoinnilla, voidaan kerätä kehittämistoimintaa palvelevaa materiaalia. Kehittämistoiminnan analyysit eivät ole yhtä perusteellisesti esiteltäviä kuin esimerkiksi tutkimuksessa, mutta esittelyn on palveltava tuotosta ja oltava selkeää. Tutkimuksen tavoin myös kehittämishankkeessa kehittämismenetelmät, tiedonhankintamenetelmät, dokumentointi ja analyysi muodostavat eheän kokonaisuuden. (Salonen 2012, 24-25.)

5.3 Kehittämishankkeen kulku ja toiminnan toteuttaminen

Kehittämishanke alkoi, kun saimme Turun ammattikorkealle tulleen toimeksiannon päiväkotia Katariinan Vilskeeltä. Lähetimme päiväkodin johtajalle sähköpostin ja sovimme ensimmäisen tapaamisen toukokuulle. Ensimmäisessä tapaamisessa keskustelimme

yhdessä päiväkodin perustajien kanssa tulevasta kehittämishankkeesta ja kirjoitimme toimeksiantosopimuksen. Ensimmäisen tapaamisen jälkeen alkoi kehittämishankkeen suunnittelu. Kirjoitimme opinnäytetyösuunnitelman ja käsittelimme suunnitelmaa opinnäytetyön työpajassa. Etsimme kesän 2016 aikana erilaista kirjallisuutta kehittämistyön tietoperustaa varten. Teimme elokuun lopulla alustavan toimintasuunnitelman kokeilevalle toiminnalle, joka muutti muotoaan syyskuun toisen tapaamisen jälkeen sekä kokeilevan toiminnan aikana.

Kokeileva toiminta aloitettiin syyskuussa 2016. Kävimme saman lapsiryhmän kanssa viikoittain luontoretkillä, jossa toteutimme erilaista etukäteen suunniteltua toimintaa. Lapsiryhmässä oli 23 iältään 3 – 4-vuotiaasta lasta. Yritimme osallistaa lapsia mahdollisimman paljon toiminnan suunnitteluun ja kysyimme ehdotuksia ja mielipiteitä myös päiväkodin henkilökunnalta. Aikomuksenamme oli ottaa kuvia kokeilevasta toiminnasta ja kysyimme syyskuussa lapsiryhmän vanhemmilta kuvausluvat kehittämishanketta varten.

Päädyimme käyttämään kokeilevassa toiminnassa erilaisia luontoon liittyviä menetelmiä, jotka olivat sovellettavissa eri-ikäisille ja erilaisiin ympäristöihin. Valitut menetelmät eivät olleet liian monimutkaisia, mutta ne olivat kuitenkin mielenkiintoisia ja lapsia innostavia. Kokeilevaa toimintaa tehtiin aina samana viikon päivänä, joka oli lapsiryhmän retkipäivä. Retkikohteet vaihtelivat, mutta kaikki kohteet olivat päiväkodin lähiympäristössä. Retkikohteiden kasvillisuus ja maasto olivat hyvin vaihtelevia ja monipuolisia. Saimme vapaat kädet toiminnan toteuttamiselle, ja vetovastuu toimintahetkistä oli meillä. Päiväkodin henkilökuntaa oli kuitenkin aina mukana, ja he avustivat meitä kaikissa tarvittavissa tilanteissa.

Syyskuusta marraskuun puoleen väliin teimme syventävää harjoittelua päiväkotikiintiön Vilskeessä vain kahtena päivänä viikossa, torstaisin ja perjantaisin. Marraskuun puolesta välistä joulukuun loppuun olimme päiväkodissa joka arkipäivä. Ensimmäisellä viikolla syyskuussa tutustuimme päiväkotiin ja lapsiin, emmekä toteuttaneet sillä viikolla vielä mitään toimintaa ja suunnittelimme seuraavan viikon ensimmäistä toimintaker-taamme. Keskustelimme lapsiryhmän aikuisten kanssa siitä, millaista toimintaa he ovat viime aikoina tehneet ja olisiko heillä jotain toiveita tulevaa toimintaamme koskien. Lapsiryhmän lastentarhanopettaja kertoi, että ryhmässä oli käsitelty kaveritaitoja, ja hän ehdotti, että toimintamme voisi mahdollisesti koskea ystävyyttä ja kaveritaitoja.

Suunnittelimme syyskuun ensimmäiseksi kokeilevaksi toiminnaksemme Ystävyyden sillan. Ystävyyden sillassa rakennetaan yhteistyöllä silta alkupisteestä loppupisteeseen rajallisella määrällä eripituisia narunpätkiä. Kokeileva toiminta onnistui hyvin ja lapset ilmaisivat pitäneensä ystävyyden sillan tekemisestä yhdessä kavereiden kanssa. Kokeileva toiminta osoitti meille, että kyseinen toiminta oli hyvä harjoitus lapsiryhmässä, jossa piti kohottaa ryhmähenkeä. Koimme, että tämä toiminta ei kuitenkaan ollut perheille tarkoitettua vinkkivihkoa palveleva, eikä se siksi valikoitunut vinkkivihkoon.

Seuraavalla viikolla toimintamme oli maalausta luonnonmateriaaleilla päiväkodin lähimetsässä. Otimme päiväkodilta varmuuden vuoksi mukaan maalaustarvikkeet, mutta tarkoituksemme oli käyttää mahdollisimman paljon luonnonmateriaaleja maalauksessa. Metsään saavuttuamme lapset keräsivät muutamia mustikan ja puolukan varpuja sekä marjoja, heiniä ja havupuun pudonneita oksia maalaustarvikkeiksi. Teimme kerätyistä marjoista maalia mukaan otettuihin purkkeihin ja siveltiminä lapset käyttivät poimimiaan varpuja, heiniä ja havuja. Valtaosa lapsista nautti suunnattomasti luonnonmateriaaleilla maalaamisesta, mutta osa lapsista halusi kuitenkin maalata perinteisillä tarvikkeilla. Koimme tämän kokeilevan toiminnan perheitä palvelevaksi ja vinkkivihkoon sopivaksi toiminnaksi.

Lokakuun ensimmäisellä viikolla kokeileva toiminta tehtiin poikkeuksellisesti kahtena päivänä. Toiminnan ensimmäisenä päivänä otimme metsään itse tekemämme värikartan, jota lapset saivat vertailla luonnosta löytyviin väreihin. Huomasimme tässä kokeilevassa toiminnassa lasten nauttivan hyvin paljon värien etsimisestä, löytämisestä ja vertailusta. Otimme metsästä mukaan sellaisia luonnonmateriaaleja, jotka sai Joka-miehen oikeuksien rajoissa kerätä. Kokeileva toiminta jatkui seuraavana päivänä, kun lapset saivat tehdä taideteoksen keräämistään luonnonmateriaaleista liimaamalla löydökset värikarttaan oikean värin päälle. Toiminta oli molempina päivinä onnistunutta ja sopiva laitettavaksi vinkkivihkoon.

Seuraavalla viikolla toimintamme aiheena oli luontobingo. Olimme tulostaneet kierrätysmateriaaleista valmistettuun paperiin kaikille ryhmän lapsille oman bingoruudukon, jossa oli kasvien ja eläinten ja muiden luonnosta löytyvien materiaalien kuvia. Lasten tuli etsiä näitä ruudukossa olevia asioita. Tämä kokeileva toiminta oli onnistunut ja päätimme laittaa toiminnan vinkkivihkoon.

Seuraavan viikon kokeileva toiminta koostui erilaisista luontoleikeistä. Olimme valinneet ikätasoon sopivia ja helposti lapsiryhmässä toteutettavia luontoleikkejä. Leikimme

muutamia leikkejä, mutta kokeilevan toiminnan ansioista valitsimme vinkkivihkoon perheille sopivimmiksi leikeiksi Valokuvaajaleikin ja käpyjenheittoleikin. Lokakuun viimeisellä viikolla kokeilimme erilaisia liikuntaleikkejä. Valitsimme vinkkivihkoon kokeilluista leikeistä Puuhipan ja etsintäkilpailun.

Marraskuun ensimmäisellä viikolla kokeilimme valmistaa ruokaa metsässä. Tämä kerta jännitti meitä ensimmäistä kertaa, koska olimme oman mukavuusalueemme ulkopuolella. Metsässä valmistettavaksi ruoaksi valikoitui nuudeli. Otimme viikoittaiselle retkelle mukaan kiehautettua vettä termospullossa, kattilan, kauhan, haarukat ja mukit, joista lapset söivät nuudelit. Ruoan valmistus metsässä onnistui yli kaikkien odotusten, ja retki oli lasten mielestä erityisen mukava. Onnistuneen kokeilevan toiminnan myötä meille itselle tuli matalampi kynnys ruoanlaittoon metsässä, ja siksi valitsimme toiminnan vinkkivihkoon, jotta perheillekin tulisi samankaltaisia onnistumisen kokemus liittyen ruoanlaittoon luonnossa.

Seuraavalla viikolla kokeilimme toiminnassamme tutkimista luonnossa. Pakkasimme päiväkodilta mukaamme luupit ja suurennuslasit. Otimme lisäksi mukaamme eläintietokirjan, missä oli kuvattuna erilaisia eläinten jälkiä. Tässä kokeilevassa toiminnassa huomasimme, että tällä kerralla lapset eivät jaksaneet keskittyä toimintaan sataneen lumen takia. Otimme toiminnan sovellettuna osaksi vinkkivihkoa, koska olimme aikaisempien toimintakertojen perusteella huomanneet, että spontaani ja kiireetön luonnon tutkiminen, ilman apuvälineitäkin, on kiinnostavampi ja mielekkäämpi kokemus lapsille, huolimatta tästä suunnitellusta tutkimuskerrasta.

Marraskuun viimeisellä viikolla meillä molemmilla oli syventävän harjoittelun pedagoginen vastuuviikko. Sen viikon kokeilevaa toimintaa tehtiin siksi pitkänä pedagogisena kaarena. Teimme alkuviikosta pienryhmissä lasten kanssa käsinuket ja lavasteet. Seuraavalla kokeilevan toiminnan kerralla lapset saivat keksiä luetun sadun inspiroimana nukketeatteriesityksen, jonka he esittivät metsässä muulle ryhmälle omatekemillä nukeillaan. Lapset olivat hyvin innostuneita käsinukkien tekemisestä ja teatterin esittämisestä. Lasten osallisuus toteutui hyvin tässä kokeilevan toiminnan kokonaisuudessa. Siksi valitsimme tämän toiminnan vinkkivihkoon perheiden itse sovellettavaksi sopivan kokoiseksi projektiksi.

Marraskuussa oli tietoperustainen työpaja, johon palautimme vielä vaiheessa olevan opinnäytetyön tietoperustan. Olimme pohtineet, että kirjoittaisimme tietoperustan vasta kokeilevan toiminnan jälkeen keväällä 2017, sillä halusimme keskittyä syksyllä 2016

kokeilevaan toimintaan ja siihen liittyvän tiedon etsintään teorian tiedon sijasta. Keskustelimme asiasta ohjaavan opettajamme kanssa tietoperustatyöpajassa, ja hän antoi meille tällaiseen aikataulun muutokseen suostumuksensa.

Joulukuussa toiseksi viimeisellä kokeilevalla toimintakerralla pidimme lapsille erilaisia rauhoittavia mielikuva- ja rentoutusharjoituksia. Tällä retkikerralla satoi paljon vettä, mikä tuntui häiritsevän lasten rentoutumista. Tämän vuoksi toimintakerta ei ollut erityisen onnistunut, mutta valitsimme sen silti osaksi vinkkivihkoa muiden aikaisempien onnistuneiden rentoutusharjoituskokeilujen vuoksi. Valitsimme toiminnan myös siksi, sillä koimme rauhoittumisen ja rentoutumisen koko perheen kanssa olevan erityisen tärkeää nykyajan hektisen elämäntyylin vastapainoksi.

Viimeisellä kokeilevan toiminnan kerralla oli vuorossa pitkään valmisteltu Tonttuseikkailu. Olimme käyttäneet kyseistä menetelmää aikaisemmin hyvällä menestyksellä ja valitsimme sen siksi viimeiseksi toiminnaksi. Tonttuseikkailun ideana on harjoitella erilaisia tonttutaitoja joulupukin lähettämien kirjeiden perusteella. Toiminnan päätteeksi lapset saivat tonttukoulusta todistukset. Tonttuseikkailu oli menestys lasten keskuudessa, kuten olimme osanneet odottaakin, ja otimme sen osaksi vinkkivihkoa perheiden iloksi.

Dokumentoimme kokeilevaa toimintaa päiväkirjan ja valokuvaamisen keinoin. Dokumentointivälineet on hyvä valita käyttökelpoisuuden ja käyttötarkoituksen mukaan. Päiväkirja on siitä hyvä, että sitä voi aina pitää mukana ja siitä löytyvät kaikki kirjatut tiedot helposti. Valokuvaamisen etuja on, että se syntyy nopeasti ja se havainnollistaa tilanteen paremmin kuin kirjoitettu asiakirja. (Koivunen & Lehtinen 2015, 81-82.)

Ennen kokeilevan toiminnan alkua keskustelimme siitä, miten otamme ryhmän ohjauksessa temperamentiltaan erilaiset lapset tasapuolisesti huomioon. Kasvattajien tehtävänä on luoda lapsille kuulluksi ja nähdyksi tulemisen paikkoja. Ne muokkaavat pidemmän päälle lapsen identiteettiä ja tulevat esille toiminnallisissa tilanteissa. Sillä on merkitystä, millä tavoin kasvattaja asemoi lapset toiminnallisiin suhteisiin toistensa kanssa. Kasvattajan tulee huomioida, että lapsen identiteetti muokkaantuu tavoilla tarjota paikkaa ja osallisuutta toiminnassa. (Mäkinen 2012, 105-106.)

Kävimme myös keskustelua omista rooleistamme ennen jokaisen toimintakerran alkua. Toimintaa suunniteltaessa pohdimme omaa tapaamme ohjata sekä mitä kumpikin konkreettisesti tekee tulevassa ohjauksessa. Kasvattajien tulisi sopia ohjaustilanteen keskinäinen työnjako. Ennen ohjaustilannetta toimintaympäristö tulee tehdä lapsille suotuisaksi poistamalla häiritsevät tekijät. Hyvää ohjausta auttaa kasvattajan kyky mo-

tivoida lapsia ja aistia lasten tarpeet sekä hyvät vuorovaikutustaidot. Lapsen yksilöllinen huomioiminen ja yksilöllisyyden korostaminen on tärkeää. (Koivunen 2013, 71.)

Kehittämistyömme yksi tärkeimmistä työkaluista oli toiminnan jatkuva arviointi ja reflektointi. Reflektiivisyys tarkoittaa itseen kohdistuvaa toiminnan ja menettelytapojen arviointia. Sillä voidaan tarkoittaa myös omien henkilökohtaisten ja ammatillisten lähtökoh- tien tiedostamista. Reflektoidessa ihminen analysoi omaa toimintaansa, sen seurauksia ja perusteita. Siihen kuuluu myös omien arvojen, uskomusten ja asenteiden tarkastelu. Usein ajatellaan, että reflektio tapahtuu toiminnan jälkeen, mutta sitä voidaan tehdä myös toiminnan aikana. Toiminnan aikaista reflektiota on kuitenkin kritisoitu siitä, onko mahdollista pohtia omaa suoritustaan toiminnan aikana. Sen puolestapuhujien mukaan työhön sisältyy paljon rutiinitehtäviä, joten tilaa jää toiminnan aikaiseen reflektioon. Ref- lektiivisyys on tärkeä osa oppimisprosessia ja reflektiotaidon kehittyminen antaa opis- kelijalle monipuolista tukea ammatilliseen kasvuun. (Mäkinen ym. 2009, 47 & 51-52.)

Aloitimme kirjoittamaan kehittämishankkeen tietoperustaa ja tuloksia keväällä 2017. Kirjoitusprosessi oli tammikuussa melko hidasta, sillä olimme molemmat saaneet töitä lastentarhanopettajina. Aluksi raportin kirjoittaminen oli työlään oloista tiukan aikataulun vuoksi. Kirjoitustahti kuitenkin kiihtyi huhtikuun alkua kohden ja saimme kirjoitustyön huhtikuun puolessa välissä päätökseen. Taulukosta 1 ilmenee kehittämishankkeemme koko aikataulu.

2016	Huhtikuu	Toimeksianto päiväkotiki Katarinan Vilskeeltä, sähköposti, ensimmäisen tapaamisen sopiminen
	Toukokuu	Ensimmäinen tapaaminen Vilskeessä, toimeksiantosopimuksen tekeminen, opinnäytetyösuunnitelman työpaja
	Kesäkuu	Kehittämishankkeen tiedonhakua
	Heinäkuu	Kehittämishankkeen tiedonhakua
	Elokuu	Kehittämishankkeen tiedonhakua
	Syyskuu	Toinen tapaaminen, kokeilevan toiminnan suunnitelma ja aloitus, tietoperustan kirjoittaminen
	Lokakuu	Kokeilevaa toimintaa, tietoperustan kirjoittaminen
	Marraskuu	Kokeilevaa toimintaa, tietoperustatyöpaja
	Joulukuu	Kokeilevaa toimintaa
2017	Tammikuu	Kehittämishankkeen tulosten kirjoittaminen
	Helmikuu	Kehittämishankkeen tulosten kirjoittaminen
	Maaliskuu	Kehittämishankkeen tulokset
	Huhtikuu	Kehittämishankkeen viimeistely, raportointi ja esittäminen

Taulukko 1. Kehittämishankkeen aikataulu

6 ARVIOINTI JA POHDINTA

6.1 Työskentelyn ja vinkkivihon arviointi

Kehittämistyöprosessi alkoi huhtikuussa 2016 ja päättyi huhtikuussa 2017. Prosessi tuntui välillä pitkältä, mutta etenimme pääasiassa suunnitellun aikataulun mukaisesti. Parityöskentelymme sujui soljuvasti koko prosessin ajan. Prosessin alkaessa emme vielä tienneet minkälaista kehittämistyötä yhteistyökumppanimme toimeksiannolla tavoittelisi. Ensimmäisen tapaamisen jälkeen meille kuitenkin muodostui yhteinen näkemys tulevasta kehittämistyöstä ja sen tuotoksesta.

Kesäksi 2016 prosessin työskentelytahti hidastui, mutta etsimme kirjallisuutta syksyn tulevaa tietoperustaa varten. Yhteistyökumppanin toisen tapaamisen jälkeen saimme lisää selkeyttä syksyn tulevaa kokeilevaa toimintaa varten. Teimme tapaamisen jälkeen hyvän suunnitelman kokeilevasta toiminnasta. Vinkkivihon kokeilevaa toimintaa varten tehty suunnitelma eli syksyn ajan, ja koimme sen hyvänä asiana. Suunnitelmien muuttuessa vinkkivihon sisältö selkiytyi meille aina vain paremmin. Tulevia toimintoja varten oli helppoa etsiä omien ideoiden pohjalta paljon erilaista tietoa toiminnan tueksi.

Syksyn syventävän harjoittelun aikana prosessi sujui kaikin tavoin hyvin. Näimme toisemme päivittäin päiväkotikattilassa, ja sen myötä keskustelimme hyvin paljon kokeilevasta toiminnastamme ja kehittämistyöstämme. Keskustelimme alkusyksystä myös yhteistyökumppanimme kanssa kokeilevasta toiminnasta. Kerroimme, millaista toimintaa olimme ajatelleet kokeilla, ja yhteistyökumppanimme antoi meille erilaisia vinkkejä siitä, mitä voisimme kokeilla. Inspiraation ollessa jumissa tiettyjen teemojen kohdalla saimme yhteistyökumppaneiltamme hyviä vinkkejä siitä, millaista toimintaa voisimme kokeilla ja miten toimintaa voisi viedä vielä pidemmälle. Nämä ideariihet yhteistyökumppanimme kanssa olivat miellyttäviä ja hyvin antoisia, sillä päiväkodin perustajilla oli paljon tieto- ja kokemuspohjaa varhaiskasvatuksen ulko-opetuksesta.

Keskustelimme alkusyksyllä kokeilevasta toiminnasta yhteistyökumppanimme kanssa. Mitä pidemmälle syksyä menttiin, keskustelut yhteistyökumppanimme kanssa vähenivät, koska aloimme tuntea varmuutta ideoissamme ja yhteistyökumppanimme alkoivat yhä enemmän luottaa suunnittelemiimme ja kehittämiimme toimintoihin. Toimimme itsenäisemmin johtuen aikaisempien toimintojen onnistumisista. Joulun tienoilla ennen syventävän harjoittelun päättymistä keskustelimme yhteistyökumppanimme kanssa

muutamasta kokeilevan toiminnan kerrasta enemmän, sillä joulun aikaan koko päiväkodilla oli enemmän yhteistä koko talon toimintaa, mikä vaikutti joiltain osin myös meidän kokeilevan toiminnan suunnitelmiimme. Yhteistyökumppanimme kanssa tehtävä yhteistyö sujui erinomaisesti.

Vuoden vaihteen jälkeen prosessin työskentelytahti hidastui hetkellisesti molempien työllistyttyä. Suurin osa kirjoitustyöstä oli jäänyt kevääseen, eli aloitimme varsinaisen kirjoitusprosessin tammikuun lopulla ja kirjoitustahti kiihtyi huhtikuun alkua kohden. Vaikka kirjoitusprosessi olikin jäänyt kevääseen, se ei ollut meille ylivoimainen, ja kirjoittaminen ja tiedonhaku sujuivat hyvin.

Kehittämistyön kokeileva toiminta sujui koko prosessin ajan hyvin. Kokeileva toiminta oli mielestämme koko kehittämistyön paras osuus sen mielekkyyden ja palkitsevuuden takia. Kokeileva toiminta tarjosi meille välitöntä palautetta niin lapsilta kuin henkilökunnalta, mutta myös omien havaintojemme takia. Lapset ilmaisivat meille ja muille työntekijöille melkein jokaisen kokeilevan toiminnan jälkeen pitäneensä toiminnasta, eniten nukketeatterin ja luonnossa ruuanlaiton jälkeen. Saimme henkilökunnalta ja yhteistyökumppaneiltamme paljon hyvää palautetta jokaisen toiminnan jälkeen.

Yhteistyökumppanin kanssa käydyt keskustelut, sekä lukuisat omat pohdintamme, selkeyttivät koko ajan kehittämistyömme suuntaa. Vinkkivihon koonti tuntui alusta asti selkeän visionsa vuoksi helpolta. Prosessin alkuvaiheessa epäilimme toisinaan vinkkivihon innovatiivisuutta. Kehittämistyötä lannistavat mietteet kuitenkin hälvenivät perehdyttyämme erilaisiin luonto-oppaisiin ja retkioppaisiin. Perehdyttyämme kirjallisuuteen ja netistä löytyvään tietoon koimme, että toimme vinkkivihon avulla perheille erilaisen lähestymistavan luontoon kuin jo saatavilla olevat erilaiset oppaat. Vinkkivihkoa oli mielekästä työstää ja se oli koko kirjallisen prosessin paras osa.

6.2 Vinkkivihon hyödynnettävyys ja käyttömahdollisuudet

Vinkkivihko on tarkoitettu jaettavaksi päiväkotikattoriinan Vilskeen perheille. Varsinainen vinkkivihko koottiin kokeilevan jakson jälkeen vuoden 2017 kevään aikana. Sähköisessä muodossa oleva vinkkivihko ei siksi ehtinyt lähteä päiväkotikattoriinan Vilskeen perheille kokeiltavaksi. Vinkkivihon hyödynnettävyyden ja käyttömahdollisuuksien pohtiminen jäi siksi myöhemmän tutkimisen aiheeksi.

Saimme syksyn 2016 aikana tehdystä kokeilevasta toiminnasta paljon hyvää palautetta lapsiryhmän vanhemmilta. Palautetta saatiin, kun päivähoidosta haettavan lapsen vanhemmille kerrottiin lapsen retkipäivästä tai lapsen osallistumisesta muihin kokeilevan toiminnan valmisteleviin päiviin. Vanhemmat vaikuttivat olevan keskusteluissa hyvin tyytyväisiä pitämäämme tai suunnittelemaamme toimintaan. He olivat erityisen ilahtuneita toiminnasta silloin, kun lapset innoissaan kertoivat itse vanhemmille, mitä kaikkea he olivat tehneet luonnossa.

Keskustelimme kokeilevan toiminnan jälkeen yhteistyökumppanimme kanssa vinkkivihon hyödyntämisestä. Yhteistyökumppani koki vihon olevan hyödyllinen ja sitä tultaisiin jatkossa jakamaan päiväkodin perheille.

6.3 Ammatillinen kasvu ja pohdinta

Kehittämishanke tuki hyvin ammatillista kasvuamme, ja se oli myös henkisesti kasvatava kokemus. Mielestämme kehittämishankkeessa oli tärkeintä, että aihepiiri oli meitä kiinnostava ja aihe oli arvopohjaltaan tärkeä sekä ajankohtainen ja toisaalta ikiaikainen. Mielenkiinto kehittämishanketta kohtaan pysyi koko ajan, vaikka prosessi vaati meiltä jonkin verran heittäytymistä ja työskentelyä oman mukavuusalueen ulkopuolella. Tärkeää kehittämistyössä oli mielestämme myös jatkuva oman toiminnan reflektointi prosessin jokaisella osa-alueella.

Kehittämishanke oli hyvin antoisa ja opettavainen kokemus. Sen myötä oppi tuntemaan entistä paremmin omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Onnistumisen kokemukset prosessin aikana vahvistivat meidän molempien varmuuden tunnetta varhaiskasvattajana, ja koemme omaksuneemme lastentarhanopettajan roolin. Teoriatiedon määrä lisääntyi huomattavasti ja kyky yhdistää teoria käytäntöön tuli entistäkin luontevammaksi. Olemme oivaltaneet lasten osallisuuden merkityksen varhaiskasvatuksessa ja olemme oppineet entistä paremmin osallistamaan lapsia toiminnan suunnitteluun vinkkivihon kehittämisen myötä. Olemme oivaltaneet myös ohjaajan roolin merkityksen. On tärkeää osata innostaa lasta toimintaan, kuitenkin siihen pakottamatta. Myös lasten tasapuolinen kohtelu ja oman esimerkin voima on selkiytynyt meille molemmille.

Jos tekisimme jotain toisin, olisi se koulun asettamasta aikataulusta kiinni pitäminen. Vinkkivihon palautteen keruulle olisi ehkä voinut jäädä aikaa, mikäli olisimme kirjoittaneet melkein koko tietoperustan valmiiksi koulun asettaman aikataulun mukaisesti.

Siten olisimme voineet saada vinkkivihon aikaisemmin valmiiksi, ja aikaa olisi voinut jäädä perheiden kokemusten kuulemiselle. Lisäksi olisimme kaivanneet kehittämistyömme kirjoitusprosessiin vielä enemmän yhteistyökumppanin tukea loppuvuoden aikana, mutta meidän olisi itse pitänyt tuoda asia esille.

Tämä kehittämishanke antoi meidän molempien ammatti-minään uuden näkökulman, jota tulemme hyödyntämään paljon varhaiskasvattajina. Työskentely tämän aihepiirin parissa on muokannut meidän molempien arvoperustaa ja antanut lisäksi paljon aihetta eettisiin pohdintoihin. Pohdimme prosessin alussa kehittämishankkeen tarkoitusta ja tärkeyttä, millä perusteilla vinkkivihko kootaan, keitä varten ja kuka siitä tulee hyötymään.

Lasten luontosuhteen kehittämisestä on muotoutunut tämän kehittämishankkeen aikana meille molemmille keskeinen asia varhaiskasvatuksessa, koska se vaikuttaa lapseen ja hänen elämäänsä ja tulevaisuuteensa kokonaisvaltaisesti. Toivomme, että pääsemme itse käyttämään kokeilemiamme toimintoja työelämässä ja vapaa-ajalla, ja että niiden käyttö lisääntyisi päiväkodissa. Ennen kaikkea toivomme, että päiväkodin perheille jakama vinkkivihko olisi luonteva tapa lisätä koko perheen yhteisiä hetkiä luonnossa helpoin ja innostavin keinoin.

LÄHTEET

- Cantell, H & Koskinen, S. 2004. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P. ym. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hautala, T.; Ojalehto, M. & Saarinen, J. Työelämää kehittämässä. Ammattikorkeakoulu projektimaisen kehittämisen kumppanina. Tampere: Juvenes Print.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. 2014. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Houtsonen, L. 2004. Ympäristökasvatuksen mahdollisuudet. Teoksessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jonsson, M. & Werin Sjögren, M. 2010. Varför utomhuspedagogik i förskolan? Göteborgs Universitet. Viitattu 2.4.2017
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/26102/1/gupea_2077_26102_1.pdf.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Juvenes Print.
- Katariinanlaakson luontokohde. 2017. Viitattu 30.1.2017 <http://luonto.vsmol.fi/katariina/Luonnontila.html>.
- Keisteri-Sipilä, E. 2017. Liikuttava luonto. Lähellä koko perhettä. Helsinki: Metsäkustannus.
- Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P. ym. 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koivunen, P-L. 2013. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Lankinen, J. 2016. Ulkoeskari pitää lapset metsässä säällä kuin säällä. Turun Sanomat 29.9.2016.
- Mäkinen, M. 2012. Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mäkinen, P.; Raatikainen, E.; Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro.
- Nordström, H, 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nykänen, R. 1992. Taivaan merkit. Pienten lasten ympäristökasvatus. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 8.12.2016
http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf.

- Pakarinen, J. 2016. Metsätreffit on vaihtoehto perhekahvilalle. Turun Sanomat 18.10.2016.
- Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävä kehitystä. Helsinki: Lasten keskus.
- Persson, C. 2009. Vad är utomhuspedagogik? Ystads Kommun. Viitattu 1.4.2017 <http://www.ystad.se/skola/kultur-och-natur/marietorp/vad-ar-utomhuspedagogik/>.
- Pitkäranta, M. 2006. Lasten oma metsäkirja. Hämeenlinna: Karisto.
- Pöyliö, J-P. & Nuortimo, K. 2016. Luontokokemuksia ruudun äärellä. Turun Sanomat 22.5.2016.
- Raittila, R. 2012. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salenius, S. & Uusitalo, E. 2016. Ympäristökasvatusta päiväkotiin. Kasvu 1/2016.
- Salonen, K. 2012. Kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli. Viitattu 6.4.2017 <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522162625.pdf>.
- Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 8.9.2016 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf>.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. korjattu painos. Tampere: Tampere University Press.
- Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valli, K. 2012. Psykologia. Teoksessa Lummaa, K.; Rönkä, M. & Vuorisalo, T. (toim.) Monitieteinen ympäristötutkimus. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- White, R. 2004. Young Children's Relationship with Nature: Its Importance to Children's Development & the Earth's Future. White Hutchinson Leisure & Learning Group. Viitattu 2.4.2017 <https://www.whitehutchinson.com/children/articles/childreennature.shtml>.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Willamo, R. 2004. Ympäristö: Luontoa ja kulttuuria? Teoksessa Cantell, H. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Williams, F. 2017. Metsän parantava voima. Helsinki: Minerva Kustannus.
- Vilkske 2017. Viitattu 20.2.2017 <http://www.vilkske.fi/vilkske-paiva/>.
- Ympäristöministeriö 2016. Ympäristö. Kestävä kehitys. Mitä on kestävä kehitys? Viitattu 31.10.2016 <http://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys>.
- Zottis, L. 2014. Urban green space makes people happier than money. World Resources Institute. Viitattu 13.2.2017 <http://thecityfix.com/blog/urban-green-space-makes-people-happier-than-money-luisa-zottis/>.

Liite 1. Kuvauslupa

Kuvauslupa

Pyydämme lupaa saada käyttää päiväkotia Vilskeessä sekä retkillä otettuja valokuvia opinnäytetyöhömme. Opinnäytetyömme aiheena on Luontosuhteen vahvistaminen pienten lasten perheissä ja Opinnäytetyömme valmistuu keväällä 2017.

Ystävällisin terveisin,

Emma Palmunen ja Leeni Niittymäki

Annan suostumukseni valokuvien;

käyttöön opinnäytetyössä _____

en anna suostumustani _____

Lapsen nimi

Huoltajan allekirjoitus ja nimen selvennys

Liite 2. Vinkkivihko

Sisällysluettelo

- Johdanto
- Eväsretki
- Luontoleikit
- Luonnonmateriaalit
- Luontobingo
- Tutkiminen luonnossa
- Liikkuminen luonnossa
- Ruokaa luonnossa
- Rentoutuminen
- Nukketeatteri
- Seikkailut luonnossa
- Lisää aiheesta

Johdanto

Tämä vihko on tehty Turun ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tuotoksena yhteistyössä päiväkotia Katariinan Vilskeen kanssa keväällä 2017. Opinnäytetyön aiheena oli Luontosuhteen vahvistaminen pienten lasten perheissä. Vinkkivihon tavoitteena on vahvistaa perheiden luontosuhdetta ja vanhempien osallisuutta lasten ympäristökasvatukseen. Vinkkivihon menetelmät on testattu kokeilevan toiminnan avulla Vilskeen lasten kanssa.

Toivotamme perheille iloisia yhteisiä hetkiä luonnossa!

Leeni Niittymäki ja Emma Palmunen

Luonnonmateriaalit

- Jokamiehenoikeuksien rajoissa voi poimia ja kerätä erilaisia luonnonmateriaaleja lasten kanssa puuhasteluun.
- Kerättyjä luonnonmateriaaleja voi käyttää esimerkiksi askarteluissa. Maalaamisen voi toteuttaa melkein kokonaan luonnonmateriaaleilla. Siveltimeä voi käyttää esimerkiksi heiniä tai varpuja ja maalia voi tehdä esimerkiksi marjoista ja mullasta.

VINKKI: Mitä tahansa askartelua voi tehdä myös luonnossa. Luonto ruokkii luovuutta. Ota muutamia askartelutarvikkeita mukaan esimerkiksi metsään tai rannalle.

Tutkiminen luonnossa

- Luonto on mielenkiintoinen tutkimuskohde, josta löytyy monenlaista ihmeteltävää.
- Luontoa voi tutkia tietokirjan, suurennuslasin, kiikareiden tai lupin avulla. Ilman apuvälineitäkin pärjää mainiosti. Luontoliiton nettisivuilta löytyy esimerkiksi Kevätseuranta- ja Talviseurantaohjeet.
- Luontoa voi tutkia ja havainnoida myös värien kautta. Värikartan avulla voi etsiä luonnosta eri värejä ja vertailla niitä kartassa oleviin väreihin.

VINKKI: Tutkimusmatkan ei tarvitse olla etukäteen suunniteltua, vaan se voi olla spontaania ja kiireetöntä pysähtymistä hetkeen arjen keskellä.

Ruokaa luonnossa

- Makkaran paisto nuotiolla on hyvä ja perinteinen perheen yhteisen retken kohokohta, mutta metsässä voi valmistaa yhdessä monenlaista ruokaa.
- Nuudelit ja pussikeitot ovat yleensä lasten mieleen ja ne ovat helppoja ja nopeita luonnossa valmistettavia ruokia. Tarvitset niiden valmistamiseen kiehautettua vettä termospullossa.
- Retkikaasukeittimellä, esimerkiksi Trangialla, voi valmistaa luonnossa oikeastaan mitä tahansa ruokaa. Kaasukeittimellä voi paistaa muun muassa juuri poimimiaan sieniä.

VINKKI: Sitruunahapolla on kypsyttävä ominaisuus. Sitruunamehun tai limettimehun happo riittää kypsyttämään metsäretkellä esimerkiksi kalan ja se toimii samalla hyvänä maustajana.

Nukketeatteri

- Jos haluaa viedä luonnossa puuhallua perheen kanssa hieman pidemmälle, voi ottaa projektiksi draamaa tai seikkailua.
- Nukketeatteriin tarvittavat nuket, lavan ja lavasteet voi valmistaa kotona askartelutarvikkeista ja luonnonmateriaaleista.
- Nukketeatteriesitys voidaan esittää lasten keksimän tarinan pohjalta tai se voidaan toteuttaa luetun sadun inspiroimana.

VINKKI: Lapset voivat esiintyä joko omalle perheelle tai halutessaan lähettää kutsuja nukketeatteriesitykseen sukulaisilleen ja kavereilleen.

Seikkailut luonnossa

- Seikkailut syntyvät luonnossa kuin itsestään, mutta erilaisia seikkailuja voi myös keksiä ja suunnitella etukäteen.
- Etukäteen suunnitellut seikkailut tuottavat lapsille vahvoja elämyksiä ja vahvistavat lapsen uskallusta ja kokemusta omasta osaamisestaan.
- Seikkailullinen toiminta voi olla mitä tahansa seikkailuksi miellettyä, kuten suunnistus, majan rakentaminen ja mielikuvitusleikit.

VINKKI: Vuodenajojen mukaan voi toteuttaa erilaisia suunniteltuja seikkailuja; esimerkiksi joulun lähestyessä Tonttukoulu.

- Tonttukoulu: Joulupukki on ottanut yhteyttä ja kertonut, ettei hänellä ei ole tarpeeksi tonttuja. Joulupukki on lähettänyt kirjeitä, joissa on erilaisia harjoitusohjeita tonttukoulun käymistä varten. Kun kirjeiden tehtävät on suoritettu, joulupukki lähettää postissa tonttukoulun todistuksen.*